

Препораки за подобра интеграција на NEET групата на млади и млади со помлаку можности во процесот на образование, обука и вработување

- Проект:** “Иницијатива за социо-економско зајакнување на младите од Струмичкиот регион”
- Финансиран од:** Програмата “WB&T EmploYouth” финансирана од страна на Европската Унија, спорведувана од Фондација “Ана и Владе Дивац” во партнерство со „Младински Сојуз Крушево“
- Автор:** Здружение Центар за истражувања и анализи NOVUS

Струмица, Декември 2022

Проектот „Иницијатива за социо-економско зајакнување на младите од Струмичкиот регион,“ е поддржан од страна на мрежата #YouthHub Western Balkans and Turkey, финансирана од страна на Европската Унија

This project is funded
by the European Union

Содржина:

Вовед во проблематиката:	4
Препораки до локални чинители	5
Препораки за економско зајакнување на млади со помалку можности и млади од HEET категорија	7
Препораки за образовно и едукативно зајакнување на млади со помалку можности и млади од HEET категорија во Струмичкиот регион	8
Препораки за подобро социјално позиционирање на младите од HEET и нивна интеграција во заедницата	9
Препораки за институционално справување и зајакнување на млади и млади од HEET категории ..	9
Општа констатација	11

Вовед во проблематиката:

Вработувањето на младите е постојан предизвик и приоритет на националните и на локалните агенди за развој. Младите се соочуваат со недостатокот на работни места и тоа ја зголемува нивната ранливост. Ваквата состојба рефлектира голема невработеност на младите, слаб квалитет на работните места, голема нееднаквост на пазарот на трудот меѓу различни групи млади луѓе, долг и несигурен премин од образование кон работа. Невработеноста е комплексен социоекономски проблем кој резултира со негативни појави: сиромаштијата, социјалната несигурност и низок квалитет на живот.

За надминување на невработеноста на младите во Струмичкиот регион, се иницира утврдувањето на потребите за пазарот на труд на младите, се со цел поттикнување на социо-економски развој и подобрување на положбата на младите во заедницата. Понатаму, да се утврди во кои конкретни области младите имаат најголема потреба од надоградување на нивното знаење и капацитети. За таа цел се изготви методологија за утврдување на потребите на младите на пазар на труд во Струмичкиот регион и тоа во четири општини: Струмица, Босилово, Василево и Ново Село.

Во овој контекст, вклучуваме краток осврт на расположливите податоци од 2021 година на национално ниво за состојбата на младите, посебно НЕЕТ категоријата.

Пред се би сакале да ја објасниме НЕЕТ категоријата и кои групи на млади ја сочинуваат. Според Европската Комисија, НЕЕТ претставува група на млади, жени или маргинализирани групи кои не се во образование, не се вработени и не посетуваат никаков тренинг или обука (Not in Education, Employment or Training) и во општа конотација на поимот, оваа група млади ја сочинуваат младите кои порано го напуштаат образованието, млади кои го завршиле образованието и се регистрирани како невработени и млади невработени кои не се опфатени во ниту една програма за обука, преквалификација, практиканство, самовработување и сл. НЕЕТ се генерално поделени на две категории: невработени НЕЕТ лица и неактивни НЕЕТ лица кои понатаму се поделени на седум поткатегории, и тоа според времетраењето на невработеноста (краткорочно и долгорочно невработени) додека, пак, неактивните млади луѓе се групираат според причината за неактивноста: повторно активирани, болест/попреченост, грижа за семејството, обесхрабрени работници и друго. Според Студија на Меѓународната организација на трудот за Република Северна Македонија - Млади луѓе што не се вработени и не се вклучени во образование или обука (НЕЕТ), од вкупното младо население (15-29 г.) во 2021 (приближно 390 илјади лица), околу 130 илјади (или 33,4 %) биле вработени и 50.000 лица биле невработени (12,9 %). Околу 210.000 млади лица биле неактивни, главно поради посетување настава (78,1% млади

неактивни лица). Преку мапирањето на НЕЕТ на национално ниво и по плански региони, може да се види дека има релативно висок број долгорочно невработени лица, што упатува на потребата за пристапи за превентивно спречување на еродирањето на вештините и обесхрабрувањето кај младите преку нудење на услуги за посредување при вработување.

Меѓу неактивните НЕЕТ лица има преваленца на млади луѓе што се оддалечени од пазарот на трудот поради обврски за грижа и семејни обврски (22,1 проценти од вкупната НЕЕТ популација, т.е. над 20.000 лица) и обесхрабреност (16,2 проценти или 15.200 млади лица). Во 2021 година, младите луѓе што се неактивни поради болест или попреченост учествувале со 3,7 проценти во вкупниот број (3.400 млади лица).

Тука ги опфаќаме податоците и по плански региони, за да во текот на анализата ја согледаме состојбата посебно во Југоисточниот регион и на крајот да се фокусираме на микро анализа на Струмичкиот регион. Според истражувањето за младите на пазарот на труд со акцент на млади од НЕЕТ категорија и млади со помалку можности и мапирањето за утврдување на НЕЕТ категории во Струмичкиот регион кое беше извршено во рамки на проектот “Иницијатива за социо-економско зајакнување на младите од Струмичкиот регион”, овој документ има за цел да даде критички осврт и препораки за работа со цел унапредување на младите од овие категории во различни сфери за напредување и интегрирање во заедницата.

Препораки до локални чинители

Според резултатите од истражувањето¹ кое се спроведе во рамки на овој проект, следуваат препораки на локалните чинители за надминување на овие предизвици:

- Континуирана и честа комуникација со младите и вреднување како креативни и активни чинители во процесот на подобрување на стапката на невработеност со искажување на ставовите;
- Пристап на пазарот на труд и работење на унапредување на знаењата и искуството со фирмите и локалните институции за подобрување на условите за работа;
- Создавање на можности за млади и млади од НЕЕТ категорија и да се здобијат со различни компетенции кои ќе им послужат како вештини кои се барани на пазарот на труд;
- Да се обезбедат стручни обуки, ИТ обуки и пракса во фирмите понудувачи на работа;

¹ [Младите на пазарот на труд со акцент на младите од категоријата НЕЕТ и млади со помалку можности од Струмичкиот регион](#)

- Да се применат политиките и стратегиите напишани во стратешките документи на Владата на РСМ на локално и регионално ниво;
- Отварање на работни места кои ќе одговарат соодветно на понудата на млади лица на пазарот на труд;
- Синхронизирање на потребите на работодавачите и квалификациите на работната сила кои произлегуваат од образовниот систем;
- Воспоставување на систем кој ќе обезбеди практична работа за идентификуваните невработени млади;
- Со цел да се обезбеди брза и ефикасна преквалификација на брачите на работа да се спроведува стручно неформално образование и обуки;
- Стимулирање на мерки за вработување на млади од НЕЕТ категорија;

Според оперативниот план за активни програми и мерки за вработување на АВРМ за 2022², и според идентификувани акивни мерки за млади лица до 29 години, дадени се следниве препораки:

- За да се зголеми мотивацијата и можностите кај младите луѓе кои се без образование за да го завршат своето образование со дополнителна дообука или преквалификација, исто така и подржување и поттикнување за да отворат сопствени бизниси, неопходни се гореспомнатите интервенции;
- Со Програмата за развој во периодот од 2021 до 2026 година на Југоисточниот регион, препорачано е на регионално ниво да се работи на развивање на претприемништвото и индустријата, како и поттикнување на конкурентноста и иновативноста на претпријатијата и создавање на плодна инвестициска почва;

Струмица и струмичкиот микрорегион располагаат со добра географска положба, односно овој регион граничи со две земји членки на Европската Унија, со оглед на оваа положба овој регион има значајна предност за разлика од другите региони во однос на производство на раноградинарски култури, активни деловни субјекти како и извозно ориентираната преработувачка индустрија.

Слабата институционална поддршка на бизнис секторот и бизнисите, односно капиталниот дефицит за финансирање на проекти на бизнис секторот претставува еден од водечките предизвици на младите од НЕЕТ категоријата во овој регион.

Со овие препораки сметаме дека ќе се постигне надминување на овие проблеми:

- Да се стави фокус на зајакнување на вештини и претприемничкиот капацитет на млади и жени;

² [Оперативен план за активни програми и мерки за вработување АВРМ](#)

- Поттикнување на претприемништвото со акцент на млади и жени како и развивање на претприемачкиот еко систем преку разменување на искуства и компетативни натпревари за младите во бизнис секторот;
- Континуирани обуки за претприемачи, со акцент на млади и жени претприемачи, за поддршка на старт-ап бизниси и претприемништво од постоечки но и нови организации и институции;
- За обезбедување поддршка за старт-ап бизниси и поттикнување на претприемништвото да се формираат различни организациони форми за меѓусебна поддршка на организациите и претприемачите;
- Можност за пристап до меѓународни и национални фондови преку информирање подготовка и поднесување на пликациони форми од страна на претприемачите;
- Со цел да се зајакне и стимулира економско јакнење на жените и граѓани од ранливи групи да се примени најавената законска регулатива за формирање на социјални претпријатија.

Препораки за економско зајакнување на млади со помалку можности и млади од НЕЕТ категорија

- Економско активирање на НЕЕТ група на граѓани и граѓани од ранливи категории преку развивање на стратегиски пристап на локално ниво;
- За обезбедување поддршка за старт-ап бизниси и поттикнување на претприемништвото да се формираат различни организациони форми за меѓусебна поддршка на организациите и претприемачите;
- Можност за пристап до меѓународни и национални фондови преку информирање подготовка и поднесување на пликациони форми од страна на претприемачите;
- Редовна соработка на општините со Агенцијата за вработување на младите за можностите за започнување на сопствен бизнис;
- Да се развијат модули за социјално претприемништво и претприемништво за НЕЕТ група на граѓани;
- Спроведување на обуки и работилници за претприемачки вештини и компетенции за водење на бизнис;
- Да се обезбеди пристап на програми за микрофинансирање за НЕЕТ категорија на граѓани кои сакат да започнат свој бизнис;

- Изработка на студии и истражувања на случај за да се утврди динамиката на претприемништвото, процесот на претприемништво и профилот на претприемачи на државно ниво;
- Склучување на локални партнерства со цел поддршка на потенцијални бизнис идеи и млади претприемачи;

Препораки за образовно и едукативно зајакнување на млади со помалку можности и млади од НЕЕТ категорија во Струмичкиот регион

- Поголема достапност на обуки за неформално образование за стекнување на „меки вештини“ како и други компетенции кои се од значителна важност за квалификување во понатамошно барање работа , како и во процесот на образование;
- Континуирана мотивација на учениците од страна на училиштето и училишната служба за вклучување во програми за обуки преку размена на искуства од млади кои се вработиле преку посетување на таков вид на обуки, и да се овозможи поддршка од страна на професорите, стручните служби како и кариетните центри со овозможување на поголем број на работилници и обуки;
- Вреднување и препознавање на волонтерството и учеството на обуки за неформално образование како компетенции при барање на работа и при аплицирање во образовните установи;
- За подобра и побрза интеграција на пазарот на труд да се поттикне претприемачкото образование и учење, исто така и училишното и студентското практиканство како модели за стекнување на професионално искуство;
- Да се даде поддршка на давателите на компетенции и обуки на неформално образование за меки „вештини“ и младинско претприемништво;
- Зголемена работа и комуникација со НЕЕТ категоријата на граѓани, со понудување на можности за едукација, обука и преквалификација преку ангажирање на советници за млади;
- Организирање на мотивациони обуки, информативни сесии и камањи од страна на Агенија за вработување со цел младите кои го завршуваат своето средно образование да се запознаат со можностите на пазарот на труд;

- Да се воведат задолжителни обуки, секции, клубови, работилници во училиштата за стекнување на „меки вештини“, како и на други теми како што се лидерство личен развој, креативност и слично;

Препораки за подобро социјално позиционирање на младите од НЕЕТ и нивна интеграција во заедницата

- Меѓу-секторски соработки со цел развивање на кариерниот развој на процесот од образование до работа, со инклузивни методи и услуги за влучување на млади од ранливи категории;
- Отварање на центар во склоп на општината кој ќе работи на информирање и ќе им нуди можности за работа на млади од НЕЕТ категорија;
- Да се пристапува системски при работењето со млади од ранливите категории преку ментори од страна на образовните установи;
- Да се овозможи кариерно насочивање и кариерна ориентација на млади од ранлива категорија;
- Да се унапредат мерките за вработување на граѓаните од ранливите категории на локално ниво;
- Спроведување на истражување преку кое ќе се идентификуваат индикаторите за постоење на НЕЕТ групата на граѓани, да се работи на индивидуализиран пристап со акцент на нивната едукација и како да им се овозможи психичка и социјална поддршка;
- Задолжително кариерно советување, кзко и да се воведат посета од страна на институции кои работат со млади и ранливи категории;
- Зајакнување на советодавната и стручната работа преку советувалишта за млади од страна на Центарот за социјални грижи;
- Да се зголеми свеста кај младите од сите катефории за претприемништво, и можноста да станат претприемачи;
- Менторски програми и професионално советување на потенцијални млади претприемачи од ранливи категории;

Препораки за институционално справување и зајакнување на млади и млади од НЕЕТ категории

- Информативни сесии во средните училишта за понуда и побарувачка на работни профили на пазарот на труд од страна на Агенцијата за вработување;
- Практикување на редовна и честа соработка на општините со Агенцијата за вработување преку организирање на средби и инфо сесии за промовирање на достапните мерки и активности предвидени за поддршка на младите;
- Да се обрне внимание на теренска и истражувачка работа со цел индентификување на НЕЕТ групата на млади и да се формираат клубови за млади каде ќе можат да ги добиват потребните информации;
- Информативни сесии во средните училишта за понуда и побарувачка на работни профили на пазарот на труд од страна на Агенцијата за вработување;
- Индивидуален пристап за работа кон млади од НЕЕТ категорија;
- Да се зголеми соработката помеѓу Агенцијата за вработување, Невладините организации и Центарот за социјални грижи со цел подобра работа со млади од НЕЕТ категорија;
- Да се воведо процес на преквалификација и доквалификација за обезбедување на континуирана и квалитетна рабона сила;
- Изработка на студии и истражувања на случај за да се утврди динамиката на претприемништвото, процесот на претприемништво и профилот на претприемачи на државно ниво;
- Склучување на локални партнерства со цел поддршка на потенцијални бизнис идеи и млади претприемачи;
- Индентификување на млади во ризик и превземање на превентивни мерки преку ангажирање на експерти за работа во локалните училишта;
- Агенцијата за вработување да обрне повеќе внимание и да се посвети на спроведување на постојани и чести интервјуа и промоции на програмите за обука на граѓани од НЕЕТ категорија како што се обуките за квалификација, преквалификација и доквалификација, преку одржавање на видливост на медиумите, објавување на социјалните мрежи и промоција во средните училишта и универзитетите;
- Невладините и граѓанските организации да спроведуваат и развијат програми за мотивирање на НЕЕТ категоријата на граѓани преку саеми, инфо-сесии, културни настани, споделување на искуства и слично;
- Прилагодување на потребите на НЕЕТ категоријата на граѓани од страна на бизнис секторот;
- Организациите на работодавачи да спроведуваат континуирани кампањи за понуди на работни места, дефицитни занимања како и можности за дополнителна обука;

- Индентификување на пропустите со цел да се откријат клучните предизвици за стапката на невработеност кај младите;

Општа констатација

Создавање можности за социоекономски развој на младите од НЕЕТ категории и млади со помалку можности!

Како и со многу социјални прашања, НЕЕТ и невработеноста кај младите е глобално прашање што треба да биде решено на локално ниво. Според резултатите, мал број млади се вклучени во активностите на локалните младински канцеларии, една од причините поради е неостатокот на информации и мапирање за нив. Се чини дека има недоволна грижа за младите од НЕЕТ категории, како и за ранливите групи на млади. Оваа област, со оглед на нејзиното значење во социјалната еднаквост, е суштински, но не го добива вниманието што го заслужува.

Покрај тоа, исто така немањето локални стратешки документи за млади од НЕЕТ категории исто така укажува на ограничената природа во која локалните самоуправи пристапуваат кон ова прашање. Податоците за младите со статус НЕЕТ не се собираат редовно, што претставува сериозен товар во услови за развој на локални младински политики.³

Публикацијата со препораки за подобра интеграција на НЕЕТ групата на млади и млади со помалку можности во процесот на образование, обука и вработување се имплементира во рамки на проектот „Иницијатива за социо економско зајакнување на младите од Струмичкиот регион“. Проектот го спроведува Центар за истражување и анализи NOVUS, поддржан од мрежата и програмата EmploYouth – YouthHub Western Balkans and Turkey, имплементиран од

„Ана и Владе Дивац Фондација“ во партнерство со Youth Alliance Крушево со финансиска поддршка на ЕУ.

Целта на овој документ со препораки е да се подобри интеграцијата на НЕЕТ групата на млади и млади со помалку можности во процесот на образование, обука и вработување.

³[Извештај од мапирање на НЕЕТ категорија млади и млади со помалку можности](#)